

ISSN 2786-5827

Електронне наукове видання

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ НАУКОВЦІВ.

Серія: економіка, управління, безпека, технології

SCIENTIFIC BULLETIN OF THE INTERNATIONAL ASSOCIATION OF SCIENTISTS.

Series: Economy, Management, Security, Technology

Том 2, № 2, 2023

Volume 2, Issue 2, 2023

www.man.org.ua

Наказом МОН України від 10.10.2022 р. №894 видання включено до категорії «Б» за спеціальностями:

051 – економіка; 072 – фінанси, банківська справа та страхування; 073 – менеджмент;

076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 292 – міжнародні економічні відносини

DOI 10.56197/2786-5827/2023-2-2-2

УДК 338.45-043.86: [355.02-048.66:341.311]

Кушніренко Оксана Миколаївна,
доктор економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу промислової політики,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01000, Україна,
email: kushnksena@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-3853-584X

Гахович Наталія Георгіївна,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу промислової політики,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01000, Україна,
email: ngahovich@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-7754-9080

Kushnirenko Oksana,
Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher,
Senior Researcher Department of Industrial Policy,
State Organization “Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine”,
Panasa Myrnoho str., 26, Kyiv, Ukraine, 01011
email: kushnksena@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-3853-584X

Gakhovych Nataliia,
PhD in Economics, Senior Researcher, Department of Industrial Policy,
State Organization “Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine”,
Panasa Myrnoho str., 26, Kyiv, Ukraine, 01011
email: ngahovich@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-7754-9080

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ В СТРАТЕГІЧНОМУ
ПЛАНУВАННІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

**IMPLEMENTATION OF EUROPEAN PRINCIPLES IN STRATEGIC PLANNING OF
POST-WAR RECOVERY OF UKRAINE**

Вступ. У статті визначені найважливіші принципи європейського стратегічного планування економічного розвитку та обґрунтуванні можливості їх впровадження для повоєнного відновлення України. Охарактеризовано особливості та визначено об'єкти впливу (інтервенції) в процесі повоєнного відновлення. Виявлено перешкоди синхронізації стратегічного планування в Україні з європейськими засадами в умовах військових дій. Визначено шляхи консолідації з європейським порядком денного, а саме посилення співпраці у сфері зеленої економіки: декарбонізації, управління відходами; цифрового розвитку: кібербезпеки; розбудові потенціалу та набуття цифрових навичок; гармонізації промислової політики; досягнення стратегічної автономії, створення альянсів й сприяння міжнародній співпраці.

Матеріали і методи. Досягнення мети статті здійснено за допомогою методів: системний аналіз, контент-аналіз, методи наукового узагальнення, індукції та дедукції. Використано наукові публікації та звіти міжнародних організацій за відповідними напрямками, нормативно-правові акти, зокрема регламенти, робочі програми і документи Європейської комісії, проекти планів відновлення України, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених.

Результати і обговорення. В статті аргументовано, що імплементація європейських принципів соціально-економічного розвитку є стратегічною метою України, яка незважаючи на найсуворіше випробування війною за свою незалежність, свободу та національну ідентичність, продовжує проводити необхідні для вступу в ЄС реформи. Автори визначають ключові сфери впливу стратегічного планування відновлення економіки, такі як припинення бойових дій, відновлення фізичної інфраструктури та об'єктів, відновлення соціальних послуг, створення відповідних умов для розвитку приватного сектору та здійснення важливих структурних реформ для макроекономічної стабільності та стійкого зростання. Залучення коштів міжнародної спільноти в ці сфери відновлення вимагає чіткого стратегічного планування соціально-економічного розвитку з дотриманням європейських принципів. Таким принципами автори визначили прискорення переходу на зелені (Європейська зелена угода) та цифрові (Цифрова Європа 2030) технології та зміцнення стратегічної автономії.

Висновки. Успіх повоєнного відновлення України залежить від зміцнення національної безпеки держави, яка здатна виконувати свої основні функції, особливо безпеку, правопорядок, надання державних послуг і мобілізацію доходів. Очевидно, що послідовність економічної політики та реформ, терміни їх проведення є ключовими для прискорення процесів відновлення, а зростання довіри міжнародних партнерів залежить від імплементації європейських принципів порядку денного в стратегічні документи України та виконання взятих на себе зобов'язань Україною.

Ключові слова: європейська інтеграція, зелений перехід, цифровізація, стратегічне планування, повоєнне відновлення.

Introduction. The article defines the most important strategic planning principles of economic development in the EU and justification of the possibility of their implementation for the post-war recovery of Ukraine. Features are characterized and objects of influence (intervention) in the process of post-war reconstruction are determined. Obstacles to synchronizing strategic planning in Ukraine with European principles in conditions of military operations have been identified. Ways of consolidation with the European agenda have been determined, namely strengthening of cooperation in the field of green economy: decarbonization, waste management; digital development: cyber security; capacity building and acquisition of digital skills; harmonization of industrial policy, creation of alliances and promotion of international cooperation.

Materials and methods. The goal of the article was achieved using the following methods: system analysis, content analysis, methods of scientific generalization, induction and deduction. Scientific publications and reports of international organizations in the relevant fields, normative legal acts, in particular regulations, work programs and documents of the European Commission, draft plans for the recovery of Ukraine, scientific works of foreign and Ukrainian researchers were used.

Results and discussion. The article argues that the implementation of European principles of socio-economic development is a strategic goal of Ukraine, which, despite the most severe war challenge for its independence, freedom and national identity, continues to implement the necessary reforms for joining the EU. The authors identify the key areas of influence of strategic planning for economic recovery, such as cessation of hostilities, restoration of physical infrastructure and facilities, restoration of social services, creation of appropriate conditions for development of private sector, and implementation of important structural reforms for macroeconomic stability and sustainable growth. Attracting funds from the international community in these areas of recovery requires clear strategic planning of social and economic development in compliance with European principles. With these principles, the authors defined acceleration of transition to green (European Green Deal) and digital (Digital Europe 2030) technologies and strengthening of strategic autonomy.

Conclusions. Success of Ukraine's post-war recovery depends on strengthening the national security of the state, which is able to perform its main functions, especially security, law and order, provision of public services and revenue mobilization. It is obvious that the sequence of economic policies and reforms, timing of their implementation, are key to speeding up the recovery process, and growth of trust of international partners depends on implementation of the European principles of agenda in the strategic documents and the fulfillment of the commitments undertaken by Ukraine.

Keywords: European integration, green transition, digitalization, strategic planning, post-war recovery.

JEL Classification: F02, F42, L50, O20.

Вступ. Європейське суспільство є зразком сталості й демократичності, що підтверджується діючою в усіх країнах ЄС системою цінностей та розвиненою інфраструктурою, націленою на досягнення сталого розвитку – раціональних моделей споживання та виробництва, екологічного використання природних ресурсів для задоволення потреб сучасного та майбутнього покоління людей. Дотримання європейських принципів соціально-економічного розвитку є стратегічною метою України, яка незважаючи на найсуворіше випробування війною за свою незалежність, свободу та національну ідентичність, продовжує проводити необхідні реформи для вступу в ЄС. 2023 році триває робота щодо імплементації ключових європейських принципів в соціально-економічне життя України як кандидата до вступу в ЄС, оголошення про якого відбулося у червні 2022 року. До того ж ЄС підтримує Україну, надаючи допомогу українському суспільству, економіці, збройним силам. А майбутнє відновлення України є ключовою темою порядку денного численних заходів найвищого рівня: саміту країн “Великої сімки”, саміті Ради Європи, Світовому економічному форумі в Давосі та багатьох інших. Заходи ЄС на підтримку України включають: прийом біженців; гуманітарну допомогу; забезпечення цивільного захисту; макрофінансову допомогу; заходи лібералізації торгівлі; підтримку української армії; підтримку в розслідуванні та судовому переслідуванні військових злочинів; а також фінансову підтримку щодо відновлення України. Потужна зовнішня підтримка повинна супроводжуватися і значною внутрішньою роботою всередині країни щодо виконання взятих Україною зобов'язань у наближенні до ЄС. Саме тому ідентифікація ключових принципів соціально-економічного розвитку в ЄС та поступове їх впровадження у вітчизняну практику стратегічного планування повоєнного відновлення є важливою задачею сьогодення.

Метою статті є ідентифікація європейських принципів стратегічного планування економічного розвитку та обґрунтування можливостей їх впровадження при стратегічному плануванні повоєнного відновлення України.

Матеріали і методи. Для досягнення мети застосовані методи наукового дослідження: системний аналіз, контент-аналіз, методи наукового узагальнення, індукції та дедукції. Використано наукові публікації та звіти міжнародних організацій за відповідними напрямками, нормативно-правові акти, зокрема регламенти, робочі програми і документи

Європейської комісії, проекти планів відновлення України, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених.

Результати і обговорення. В усіх розвинутих країнах стратегічне планування соціально-економічного розвитку є дієвим інструментом реагування на загрозливий виклики сьогодення, до яких нещодавно додалися геополітичні та гео економічні зміни, сформовані під впливом російської агресії. У звіті Світового банку про глобальні ризики 2023 (GRPS) ризик геополітичної трансформації поставлено на третє місце¹, а війна в центрі Європи, яка призводить до нової “гонки озброєння” та посилює гео економічне протистояння, включно з санкціями, торговельними війнами та контролем за інвестиціями, протягом наступних двох років вважається однією з п’яти найбільших загроз і відзначено як найвищий ризик у багатьох країнах Східної та Південно-Східної Азії, зокрема. Для порівняння, “Міждержавний конфлікт” був віднесений до п’ятірки найбільших ризиків у 28 країнах. Водночас світ реагує на глобальні безпекові загрози, країни-союзники надають допомогу й підтримку Україні та розробляють програми повоєнного відновлення.

Стратегічне планування в умовах війни повинно бути націлене на повоєнне відновлення економіки – відбудову зруйнованих війною промислових та інфраструктурних потужностей, спрямоване на зміцнення миру й безпеки, досягнення сталого соціально-економічного розвитку, про що наголошують провідні вітчизняні наукові школи. Так, вчені Інституту економіки та прогнозування розробили концептуально-практичний план повоєнного відновлення економіки України та запропонували заходи подолання роздробленості та сировинної спрямованості української економіки, підвищення її конкурентоспроможності для успішного входження в європейський та світовий простір як повноправного суб’єкт (Відновлення та реконструкція, 2022). В. Горбулін у своїй книзі “Над прірвою. 200 днів російської війни” окреслив новий безпековий порядок у світі після завершення російсько-української війни, що виявилася вододілом розвитку сучасної цивілізації (Горбулін, 2022). Науковці Інституту економіки промисловості НАН України запропонували пропозиції для унікальних умов повоєнного розвитку та довели, що Україна повинна приймати безпосередню участь у підготовці та впровадженні міжнародних заходів з відновлення економіки та пропонувати закордонним партнерам власне бачення подальшого повоєнного розвитку з огляду на міжнародний досвід, але й з урахуванням ризиків (Бородіна, 2022) А. Гриценко розкриває логіко-історичну обумовленість і зміст національного укорінення економічного розвитку як локальної відповіді на глобальні економічні зрушення та обґрунтовує концептуальні засади до стратегії післявоєнної реконструкції економіки України (Гриценко, 2023).

В умовах воєнного стану економіка набуває іншого вигляду і змісту, яку не завжди можна оцінити за традиційними показниками. Проте саме в цих умовах важливо напрацювати заходи гнучкого реагування на загрозливий виклики сьогодення. Це можуть бути “чорні лебеді” Н.Таллеба – події, які повністю змінюють нашу парадигму і які неможливо передбачити (Таллеб, 2013) або “сірі носороги” – ситуації з надзвичайним ризиком, правдоподібні, але не помічені загрози про які всі знають, ймовірність настання яких є досить великою, але з якими ніхто не робить нічого (Wucker, 2016). Ці метафори дозволяють заздалегідь передбачити появу “чорних лебедів” і вчасно розпізнати “носорога”, що знаходиться поблизу, тобто усвідомити ризики та застосувати до них наукові інструменти стратегічного планування, що є основою ефективної і виваженої економічної політики. Основою такої політики є стратегічне планування економічного розвитку, націлене не тільки на вирішення поточних завдань, а й на закладання фундаменту подальшої економічної реконструкції.

В зарубіжній літературі повоєнне відновлення розглядається як комплексне явище через призму досягнення сталого соціально-економічного розвитку в зруйнованій війною країні (табл.1). Повоєнне відновлення широко розуміється як складний, цілісний і багатовимірний процес, який охоплює зусилля з одночасного вдосконалення військової

¹ Global Risks Report 2023. World Economic Forum. 2023. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023> (дата звернення 02.05.2023 р.)

(відновлення законності та порядку), політичної (державне управління), економічної (відновлення та розвиток) та соціальної сфери (справедливість та примирення). Ще у 1815 році Давид Рікардо досліджував тему післявоєнного економічного відновлення та розглядав такі питання, як переорієнтація потоків капіталу на мирну діяльність (Langer, 2016).

Таблиця 1

Характеристика об'єктів впливу (інтервенцій) в процесі повоєнного відновлення

Сфера впливу	Характеристика
Зменшення факторів ризику, які спричинили спалах конфлікту	Демонтаж структур військової економіки (та її еліти), які підтримують зацікавленість у затягуванні конфлікту; зменшення “горизонтальної нерівності” (тобто нерівності між групами, визначеними за регіоном/етнічною приналежністю /класом/релігією) за допомогою спеціально цільових програм, спрямованих на стимулювання широкого розвитку. Інші рекомендують зменшити залежність від природних ресурсів у випадках, коли збройні бойові дії стосуються їх експлуатації
Структура донорської політики	Надання допомоги та реабілітаційному процесу, спрямованому на відновлення основних послуг для задоволення потреб існування найбільш уразливих верств суспільства. Це стосується ремонту фізичної інфраструктури – наприклад, медичних установ, школи, інфраструктура, житлового фонду – і забезпечення негайного розподілу гуманітарної допомоги, такої як їжа, медичне обслуговування та тимчасовий притулок найважливіші завдання, що лежать в основі відновлення зруйнованих війною держав.
Відновлення людського капіталу	Реконструкція секторів охорони здоров'я, освіти та покращення можливостей працевлаштування населення через програми навчання. Особливий інтерес приділяється економічній реінтеграції в суспільство певних категорій людей, таких як внутрішньо переміщені особи, демобілізовані колишні учасники бойових дій та інші вразливі групи населення.
Відновлення інфраструктури	Для створення базових умов для реконструкції необхідно спочатку відновити основні транспортні, енергетичні та водопровідні зв'язки, а також створити тимчасові житлові рішення. Встановлені підходи до стратегічного планування інфраструктури спираються на докази (наприклад, національна транспортна модель для прогнозування руху людей і товарів транспортними мережами) і бачення економічного розвитку країни, регіонів і міст, що доповнює огляд потреб.
Відновлення промисловості і МСП	Впровадження інструментів для інноваційних трансформацій матеріально-технічної бази виробництва на основі цифрових і зелених технологій, а також створення сприятливого середовища для приватного сектору, зокрема шляхом зміцнення безпеки, антикорупційних заходів та верховенства права.

Джерело: складено за (OECD, 2022; Kushnirenko, 2022)

Узагальнюючи напрацювання вчених щодо імперативів повоєнного відновлення, можна побачити, що найбільше це поняття пов'язують з розподілом гуманітарної допомоги, відновленням фізичної інфраструктури та об'єктів, надання соціальних послуг, створення стимулюючих умов для розвитку приватного сектору та здійснення важливих структурних реформ для макроекономічної стабільності та стійкого зростання².

Провідними міжнародними організаціями вже напрацьовані методичні підходи до відновлення економіки, які можуть застосовуватися до різних країн. Це відома концепція "Розвиток заради миру". Починаючи з 2003 року, Світовий банк, Організація Об'єднаних Націй і Європейський Союз використовували спільну оцінку відновлення та розбудови миру (Recovery & peacebuilding assessments toolkit, 2016) – єдиний підхід для визначення та вирішення негайних і середньострокових потреб у відновленні та розбудові миру, одночасно закладаючи основи для розробки довгострокової програми розвитку. Це практична методологія для спільного аналізу та планування, спрямованого на максимізацію ефективності національних і міжнародних зусиль з відновлення економічного розвитку постраждалої внаслідок військового конфлікту країни та розбудови миру.

Важко переоцінити заходи, які ЄС та його країни-члени зробили у відповідь на російську агресію. Відомий бюрократично повільним прийняттям зовнішньополітичних рішень, часом ускладненим громіздкою процедурою, 27-членний блок швидко відреагував, почавши із застосування 11 пакетів санкцій проти Москви та надаючи Україні гуманітарну, військову технічну допомогу³. Заходи ЄС на підтримку України включають: прийом біженців, гуманітарну допомогу, забезпечення цивільного захисту, макрофінансову допомогу, заходи лібералізації торгівлі, підтримку української армії, підтримку в розслідуванні та судовому розслідуванні військових злочинів.

Стратегічні документи ЄС націлені на просування потрійної мети – прискорення переходу на зелені та цифрові технології та зміцнення стратегічної автономії ЄС. Факторами, що визначають саме такий вектор майбутнього розвитку є: оновлення промислової політики та застосування протекціоністських заходів іншими країнами; зростання кліматичних амбіцій ЄС, що вимагає значних додаткових капіталовкладень; зростання геополітичної напруженості та ризиків скорочення економічного зростання (табл. 2).

Таким чином, європейське стратегічне планування соціально-економічного розвитку базується на таких головних принципах:

Європейська зелена угода. На тлі війни Росії проти України Комісія ЄС запропонувала на початок 2023 року, серед ініціатив "зеленого переходу", комплексну реформу ринку електроенергії ЄС, включаючи розмежування цін на електроенергію та газ; прискорення розвитку водневої енергетики та створення Європейського водневого банку, який інвестує 3 млрд євро у започаткування водневого ринку в ЄС. У 2023 році Комісія також вживатиме заходів для зменшення відходів та їх впливу на навколишнє середовище, зосереджуючись на харчових і текстильних відходах, що було заявлено під час Конференції про майбутнє Європи.

Європа, придатна для цифрової ери. Щоб подолати поточні та майбутні ризики стратегічної залежності, Європейська комісія розробила заходи для забезпечення адекватного та диверсифікованого доступу до критичної сировини, необхідної для цифрової та економічної стійкості Європи. Це передбачає подальше розширення та використання цифрових інструментів і процесів у корпоративному праві, що сприятиме спрощенню адміністративних і судових процедур. Планується ухвалення законів про оцифрування проїзних документів ЄС та спрощення подорожей.

Зміцнення стратегічної автономії та ролі ЄС у світі. Жорстока реальність війни підтверджує необхідність нарощувати зусилля ЄС у сфері безпеки та оборони. Щоб захистити європейські інтереси, демократичні принципи, а також мир і стабільність, в ЄС у 2023 році

² Tzifakis N. Post-Conflict Economic Reconstruction. 2023. The Trustees of Princeton University. URL: <https://pesd.princeton.edu/node/586> (дата звернення 02.05.2023 р.)

³ EU response to Russia's invasion of Ukraine. the Council of the EU and the European Council. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/> (дата звернення 02.05.2023 р.)

Європейські принципи стратегічного планування та особливості їх впровадження для України

Принципи	Характеристика	Механізми впровадження в ЄС	Особливості реалізації в Україні
<p>Зелений перехід:</p> <ul style="list-style-type: none"> – принцип декаплінгу; – зменшення вуглецевого сліду; – використання найкращих доступних технологій та практик; – перехід на циркулярну економіку; – стійкий та сталий розвиток міст; – декарбонізація та доступна енергія; – нульове забруднення довкілля. 	<p>Застосування стратегії зеленого зростання має стати перехід до низьковуглецевої економіки, підвищення енергоефективності економіки та скорочення енергетичних втрат, прискорення переходу на циркулярну економіку; соціально відповідальне споживання, що передбачає зміну поглядів, мислення та цінностей людини стосовно природи.</p>	<p>Цілі сталого розвитку, Європейський зелений курс, Паризька угода, Європейська програма “Fit for 55”, СВАМ (Carbon Border Adjustment Mechanism), оновлена європейська система торгівлі квотами (ETS), План подолання енергетичної незалежності, План переходу до “зеленої економіки”, Закон ЄС “Про клімат”.</p>	<p>У 2022 році схвалено 9 євроінтеграційних законів та 3 законопроектів у першому читанні, а саме: Закон України “Про управління відходами”, Закон України “Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією” та затверджено План заходів з реалізації Концепції підвищення рівня хімічної безпеки до 2026 року, Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря”, Закон “Про створення і функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем”, Енергетична стратегія України до 2050 року для досягнення вуглецевої нейтральності, проект листа Уряду України про участь у Партнерстві з імплементації статті 6 Паризької угоди щодо розвитку вуглецевих ринків та приватних інвестицій.</p>
<p>Цифровий перехід:</p> <ul style="list-style-type: none"> – позиціонування прав людини у центрі цифрової трансформації; – підтримка солідарності та інклюзивності; – забезпечення свободи вибору онлайн; – сприяння участі в цифровому публічному просторі; – підвищення безпеки, захисту та розширення можливостей людей; – сприяння стійкості цифрового майбутнього. 	<p>Здатність безпечно взаємодіяти в цифровому світі за допомогою захисних механізмів, дієвих інструментів і співпраці.</p>	<p>Порядок денного цифрового десятиліття ЄС; Цифровий компас ЄС; Закон про цифрові послуги; Закон про цифрові ринки; Стратегія кібербезпеки; Курс на розвиток цифрової Європи до 2030 року; Регламент № 910/2014 щодо електронної ідентифікації та довірчих послуг для транзакцій на внутрішньому ринку; Декларація про європейські цифрові права та принципи.</p>	<p>План заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України з переліком пропозицій щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 р. № 266/2022 р. пропонує заходи з розвитку електронних публічних послуг, що сприятимуть відновленню цифрової економіки України та її інтеграції в світовий цифровий простір.</p>
<p>Стратегічна автономія</p>	<p>Розробка і впровадження політики та інструментів для підвищення економічної та технологічної конкурентоспроможності Європи та сприяння здатності захищати свої суспільні інтереси, визначати правила та стандарти в епоху цифрових технологій.</p>	<p>Стратегічний компас ЄС.</p>	<p>Надання 23.06.2022 р. Україні статусу кандидата в ЄС.</p>

готується космічна стратегія безпеки та оборони, а також нова стратегія безпеки на морі. У 2023 році Комісія планує оприлюднити пакет захисту демократії, включаючи ініціативу щодо захисту демократичного простору ЄС від зовнішніх інтересів. У відповідь на енергетичну кризу Європейська комісія розробила інструмент “Важливі проекти спільного європейського інтересу” (IPCEI) в сферах мікроелектроніки, акумуляторів, водню та хмарних обчислень. Європейські правила конкуренції дозволяють державам-членам надавати субсидії компаніям для здійснення спільних великомасштабних проектів. А дієюю відповіддю на глобальний дефіцит напівпровідників, який виник після спалаху пандемії COVID-19 стало ухвалення Європейського закону про мікросхеми, який націлений на вирішення проблеми дефіциту напівпровідників шляхом мобілізації 43 млрд євро державних і приватних інвестицій; підготовки, передбачення та швидкого реагування на майбутні збої в ланцюзі поставок разом з державами-членами та міжнародними партнерами (Ferdinand De Ville, 2023).

Імплементация принципів “зеленого переходу”. За минулі 30 років відсутність модернізації промисловості та побудова бізнес-процесів на російському газі, вугіллі та старих технологіях зіграли проти України в усіх аспектах: політичному, економічному та екологічному. Становлення проросійських сил, монополізація ключових галузей, втрата робочих місць, нищівний вплив забруднення на довкілля та здоров'я населення – це стратегічний програш держави, що не сформувала власного плану високотехнологічного промислового розвитку.

ЄС має ґрунтовний досвід в сфері стратегування промислового розвитку, націлений на створення умов економічного розвитку промисловості в ЄС, а також виконання завдань, поставлених у Цілях сталого розвитку та реагуванні на загрозливі виклики сьогодення. Так, у травні 2021 р. Європейська комісія оновила ухвалену в березні 2020 р. Промислову стратегію – комплексний документ, що затвердив подвійний перехід європейської промисловості до зелених й цифрових трансформацій. Це стратегія зростання, зосереджена на ідеї “конкурентоспроможності”. За цим послідувало оголошення про оновлену Європейську зелену угоду (The European Green Deal, 2019), яка спрямована на скорочення викидів парникових газів до 2050 р. за принципами декарбонізації для переходу до кліматично нейтральної циркулярної економіки. Через рік у квітні 2021 року Європейська Комісія опублікувала Оновлену Промислову стратегію, яка є реакцією на подолання втрат від пандемії COVID-19 та забезпечення відновлення промисловості та економіки ЄС (Кушніренко, 2021).

Партнери з ЄС вже пропонують конкретні шляхи й інструменти повоєнного відновлення з урахуванням принципів зеленого розвитку. Так, у прийнятому Єврокомісією 18 травня 2022 року Комюніке (До Європейського Парламенту, Європейської Ради, Європейського Економічного та соціального комітету та Комітету регіонів про допомогу та реконструкцію України) зазначається, що реконструкція має відповідати європейському зеленому та цифровому порядку денному, а механізм підтримки матиме специфічну структуру управління, яка водночас забезпечуватиме повну належність Україні та гарантуватиме, що інвестиції будуть приведені у відповідність до кліматичних і екологічних політик, а також стандартів ЄС⁴. Тобто економіка має бути низьковуглецевою та енергоощадною, природоорієнтованою, мати ефективне та чисте виробництво, збалансоване споживання та базуватися на засадах спільної відповідальності, інноваційності, співпраці, солідарності, гнучкості та взаємозалежності. Впровадження Європейського зеленого курсу для України – кандидата в члени ЄС – стає обов’язковим.

Україна, обравши європейський вектор розвитку, також приєдналася до Європейського зеленого курсу. У довоєнний період було розроблено ряд документів, спрямованих на досягнення цілей ЄЗК та перехід до зеленої економіки в Україні. Але попри війну Україна продовжує виконувати міжнародні зобов’язання та прагне до якнайшвидшої інтеграції до ЄС. У 2022 році схвалено 9 євроінтеграційних законів та 3 законопроектів у

⁴ Повоєнне відновлення України має бути зеленим. 07.02.2023. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3666839-povoenne-vidnovlenna-ukraini-mae-buti-zelenim.html> (дата звернення 02.05.2023 р.)

першому читанні, у планах Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України протягом найближчих двох років розробити ще 27 проєктів законів. На сьогодні ухвалено:

- Закон України “Про управління відходами”, це перша реформа управління відходами України з часів Незалежності. Управління відходами – одна з тих реформ, що відкривають для України двері у ЄС та залучення інвестицій. Створено Мапу інвестиційних кейсів з будівництва сучасних сміттєпереробних потужностей в Україні, перший інвестиційний проєкт вже реалізується на Київщині;

- Закон України “Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією” та План заходів з реалізації Концепції підвищення рівня хімічної безпеки до 2026 року. Завдяки цьому базису ми зможемо побудувати національну систему управління хімічними речовинами з європейським зразком та імплементувати технічні регламенти ЄС – REACH та CLP. Це сприятиме захисту довкілля від забруднення, а також зменшенню захворювань пов’язаних з впливом небезпечних хімікатів. Водночас бізнес отримає чіткі правила роботи за міжнародними стандартами та відповідно доступ до зовнішніх ринків;

- внесені відповідні зміни до Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря” та викладено в новій редакції;

- Закон “Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів”;

- Закон “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підтримки розвитку вітчизняних галузей надрокористування”. Метою цього закону – забезпечити стале надрокористування в Україні, зберегти баланс із захистом довкілля, залучити необхідні інвестиції у сектор та встановити ефективний державний контроль, а також модернізацію та дерегуляцію правил роботи у цій сфері за європейським зразком;

- Закон “Про створення і функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем”. Результатом є створення ефективної державної системи моніторингу довкілля, якісне її функціонування на різних рівнях і визначених режимах, взаємна узгодженість і органічний взаємозв’язок підсистем державної системи моніторингу довкілля, що забезпечуватиме інформаційні потреби управління в галузі охорони довкілля;

- Водна стратегія України до 2050 року як надважливий документ для України на шляху виконання міжнародних зобов’язань у сфері водної безпеки нашої держави;

- Енергетична стратегія України до 205 року для досягнення вуглецевої нейтральності;

- проєкт листа Уряду України про участь у Партнерстві з імплементації статті 6 Паризької угоди щодо розвитку вуглецевих ринків та приватних інвестицій. Це сприятиме досягненню глобального скорочення викидів парникових газів і одночасно дозволить нашій державі залучити додаткове фінансування для повоєнного зеленого відновлення;

- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України для обрахування збитків, завданих рф, розробило 7 унікальних методик для: водних ресурсів, ґрунтів, атмосферного повітря, лісового фонду, Азовського та Чорного моря, надр, територій та об’єктів природно-заповідного фонду;

- активна міжнародна співпраця та започаткування нових проєктів, а також підписання ряд угод, меморандумів у сфері зеленої економіки, а саме Україна приєдналася до європейської Програми LIFE і всі охочі подали заявки на суму понад 250 млн євро; уклали угоди або меморандуми щодо залучення коштів на кліматичні проєкти для зеленого відновлення України зі Швейцарією, Японією, Канадою, Чехією, Польщею, Литвою, країнами ЄС, США, Фінляндією.

Це підтверджує неухильність України слідувати курсом “зеленого переходу”, закладаючи міцний фундамент для стратегічного планування відновлення країни на засадах Європейського зеленого курсу. В цьому Україну підтримують країни-партнери, зокрема ЄС. В останній заяві Великої сімки (G7) про підтримку України (27.06.2022) глави держав чітко заявили про готовність підтримувати стратегічний план відновлення, який би сприяв сталому,

стійкому, інклюзивному та зеленому економічному відновленню⁵. Організація з економічного співробітництва та розвитку вважає, що у довгостроковій перспективі, повоєнне зелене відновлення слід розглядати як економічну необхідність глибокої трансформації України на шляху до зеленої та кліматично нейтральної економіки⁶.

Таким чином влада України і міжнародні партнери мають спільне бачення щодо стратегічного планування повоєнного відновлення промисловості України на принципах зеленого розвитку, тобто як стратегічні вектори розвитку. Зелене відновлення – це можливість України модернізуватися швидко та на краще, аналогічно з Планом Маршалла, який діяв у Європі після Другої світової війни.

Імплементация принципів “цифрового переходу”. Можливості впровадження і застосування цифрових інструментів і технологій вже давно стали ключовими засадами поточної стратегічної конкуренції, а володіння новими технологіями формує майбутній глобальний порядок. Конкуренентоспроможність і зростання економіки залежить від досягнення цифрового й технологічного лідерства, що підтверджує досвід країн “Великої сімки”. Для України зміцнення цифрової та технологічної спроможності в контексті повоєнного відновлення має подвійне значення. Перш за все визнання ключовими стратегічними пріоритетами українського майбутнього – національної безпеки та європейської інтеграції як головні вектори відновлення України.⁷

В Україні ці процеси також знаходять своє відображення. Так, 17.01.2018 року було схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр. та затверджено план заходів щодо її реалізації. Водночас, механізми підтримки адаптації української промисловості до викликів цифрового переходу тільки починають формуватися. В Україні хоч і ухвалені нормативно-правові засади впровадження цифрових технологій, водночас, слід відмітити, що головну увагу в програмних документах приділено електронному урядуванню, що вказує на початковий етап формування стратегічних документів та недостатню увагу сприяння розвитку діджиталізації саме в промисловості. Створене у 2019 р. Міністерство цифрової трансформації також визначає одним з пріоритетів формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства. А представлений у липні 2022 року План заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України з переліком пропозицій щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 р. № 266/2022 р. пропонує заходи з розвитку електронних публічних послуг, що сприятимуть відновленню цифрової економіки України та її інтеграції в світовий цифровий простір.

Водночас відсутність обґрунтування стратегічних ініціатив зі сприяння адаптації української промисловості до технологічних цифрових викликів нарощує розрив між Україною та розвинутими країнами світу й тільки посилює ефект деіндустріалізації економіки країни. Для реалізації поставлених у Плані відновлення завдань за даним напрямом важливо синхронізувати матеріали відповідно європейського стратегічного курсу. Зокрема, згідно з галузевою ініціативою ЄС “Цифровізація європейської промисловості” в рамках пакета “Єдиний цифровий ринок”⁸ забезпечити, щоб підприємства всіх розмірів, розташування й

⁵ G7 Statement on Support for Ukraine Elmau. 27 June 2022. URL: [2022-06-27-g7-erklaerung-ukraine-en-data.pdf](https://www.g7-ukraine.de/2022-06-27-g7-erklaerung-ukraine-en-data.pdf) (g7germany.de) (дата звернення 02.05.2023 р.)

⁶ Environmental impacts of the war in Ukraine and prospects for a green reconstruction. 1 July 2022. URL: [Environmental impacts of the war in Ukraine and prospects for a green reconstruction \(oecd.org\)](https://www.oecd.org/en/publications/2022/07/environmental-impacts-of-the-war-in-ukraine-and-prospects-for-a-green-reconstruction) (дата звернення 02.05.2023 р.)

⁷ Ukraine’s National Recovery Plan. National Recovery Council. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf (дата звернення 02.05.2023 р.)

⁸ The Digital Markets Act: ensuring fair and open digital markets. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-markets-act-ensuring-fair-and-open-digital-markets_en (дата звернення 02.05.2023 р.)

секторів могли повною мірою використовувати переваги цифрових інновацій. Для цього на етапі відновлення – “Відновлення, перезапуск економіки та інститутів» додати завдання “Сприяння до цифрових трансформацій в промисловості”.

Цифрова економіка та ІТ-сектор в Україні переживали стрімке зростання в роки, що передували війні, залучаючи висококваліфікованих українців та інвестиції транснаціональних компаній. Дистанційна робота та хмарні сервери, розташовані як у країні, так і за її межами, дозволяли багатьом підприємствам продовжувати діяльність. Широкомасштабна агресія Росії проти України спричиняє серйозні порушення підключення до Інтернету, що є передумовою для стійкості та подальшого розвитку цифрової економіки, а цифрові технології відіграють вирішальну роль у зміцненні обороноздатності нашої країни. Доступ до Інтернету та якість передачі даних знизилися з початком війни як через кібератаки, так і через фізичні атаки на цифрову інфраструктуру країни. Водночас слід відмітити стійкість цифрової системи, адже незважаючи на військові виклики продовжується розвиток цифрового надання державних послуг. Так, платформа та додатки “Дія” дозволяють підтримувати надання державних послуг, але міграція та залучення фахівців до військової служби загострюють кадровий дефіцит у країні. Крім того, необхідно вирішити структурні проблеми, такі як відновлення потужностей критичної інфраструктури, мереж електропостачання та засобів зв’язку.

Таким чином, статус кандидата у члени ЄС для України означає, що ми як країна, яка претендує стати членом Союзу, маємо прийняти європейське законодавство і перевести його у статус національного. Для цього нам потрібно внести відповідні зміни до низки нормативно-правових актів, впроваджуючи європейські принципи від стандартів продукції, яка має випускатися, до культурних цінностей і правил. Мова йде, перш за все про розробку ключових стратегічних документів повоєнного відновлення, а саме внесення змін до Національного плану відновлення щодо інструментів підтримки вітчизняного бізнесу (особливо МСП) в процесі їх адаптації до європейських вимог відповідно принципів “зеленого” й “цифрового” переходу. Військовий стан примушує українське суспільство діяти в надзвичайно важких умовах, тому впровадження європейських стандартів та принципів потребує відповідної державної уваги. Доцільним є підготовка Національної стратегії інтеграції України до ЄС (на кшталт Польської національної стратегії інтеграції до ЄС) як комплексного бачення послідовної урядової політики, яка інтегрує європейські принципи; затверджує цілі, механізми та засоби реалізації стратегії, механізми адаптації ключових стейкхолдерів до вимог і стандартів; інформаційне забезпечення суспільства щодо можливостей і загроз, які виникають внаслідок цих змін.

Висновки. Євроінтеграційні кроки України здійснюються в надскладних умовах агресії та ненависті з боку сусідньої країни, що прагне зруйнувати безпеку, свободу і європейське спрямування України, проводячи постійні авіаційні бомбардування, атаки безпілотників, артилерійські обстріли, воєнні злочини. Стратегічне планування в умовах війни повинно бути націлене на повоєнне відновлення економіки – відбудову зруйнованих війною промислових та інфраструктурних потужностей, спрямованої на зміцнення миру й безпеки, досягнення сталого соціально-економічного розвитку в зруйнованій війною країні.

Успіх програми повоєнної реконструкції залежить від існування спроможної держави, яка здатна виконувати свої основні функції, особливо безпеку, правопорядок, надання державних послуг і мобілізацію доходів. Очевидно, що послідовність економічної політики та реформ, терміни їх проведення є ключовими для ефективної реконструкції. Досягнення цінностей майбутнього розвитку нашої держави – безпеки, добробуту та миру на континенті залежить від наближення до спільного європейського простору, який сформований з відповідних політичних, економічних, соціальних сфер з відповідними принципами. Посилення євроінтеграційних процесів в Україні підкріплено практичними діями солідарності європейських партнерів в таких аспектах як допомога Україні у забезпеченні боєприпасами для захисту від російських нападів; фінансова підтримка життєво необхідних потреб України (пакети фінансової допомоги для закриття бюджетних прогалин); запровадження санкцій (11 санкційних пакетів) для протидії російській військовій машині (вже скорочено імпорт з росії

на дві третини, позбавляючи значних доходів країну-агресора); подальші дії щодо майбутньої євроінтеграції та виконання поставлених завдань для рекомендації вступу України до ЄС.

Враховуючи те, що Україна продовжує свій курс на євроінтеграцію, в стратегічному плануванні повоєнного відновлення промислового розвитку потрібно врахувати європейські ініціативи. Зелена відбудова слід розглядати як економічну необхідність для майбутнього розвитку України, яка забезпечує більш економічну ефективність і конкурентоспроможність України на європейському та світовому ринках. Це дасть Україні можливість перейти до доступних зелених технологій, зменшити залежність від викопного палива та прагнути до економіки з нульовими викидами. А першочерговими завданнями післявоєнного відновлення промислового розвитку мають стати енергоефективність, забезпечення ефективного, безпечного та екологічно чистого виробництва за принципом зеленого розвитку, “майбутнє без вуглецевого сліду” та “циркулярна економіка” відповідно до європейського вектору. Все це має здійснюватися на основі стратегічних документів промислового розвитку, які діють в країнах ЄС.

Численні війни сформували в суспільстві ґрунтовний досвід повоєнної відбудови та модернізації економіки. При цьому одні країни змогли швидко відновитися й стати набагато сильнішими, а інші – навпаки, втратили свій економічний потенціал та погіршили соціально-економічні індикатори розвитку. Однозначної відповіді чому так відбулося наразі немає, але досвід повоєнного відновлення в різних країнах показав, що успіху досягли ті країни, де було сформовано національну доктрину соціально-економічного відродження, окреслені принципи, цілі, завдання, визначені пріоритетні сфери діяльності й об'єкти першочергового впливу, а також середньо-та довгострокові цілі відновлення.

Список використаних джерел.

1. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України: наукова доповідь / НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозів. НАН України”, Електрон. дані. К., 2022. 305 с. Режим доступу : <http://ief.org>.

2. Горбулін В., Бадрак В. Над прірвою. 200 днів російської війни. 2022. Брайт-букс. 280 с.

3. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\)](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42)).

4. Гриценко А.А. Національно укорінений розвиток економіки як локальна відповідь на глобальні геоекономічні зрушення. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 38-54. <https://doi.org/10.15407/econo-myukr.2023.04.038>

5. Талєб Н. Н. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости. КоЛибри, Азбука-Аттикус. 2014. 736 с.

6. Wucker M. *The Gray Rhino: How to Recognize and Act on the Obvious Dangers We Ignore*. St. Martin's Press, 2016. 284 p.

7. Langer A., Graham K. *Building Sustainable Peace: Timing and Sequencing of Post-Conflict Reconstruction and Peacebuilding*. *Oxford Academic*. 2016 <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198757276.001.0001>

8. *The architecture of infrastructure recovery in Ukraine*. 2022. OECD policy responses: Ukraine tackling the policy challenges. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-architecture-of-infrastructure-recovery-in-ukraine-d768a2e4/> (дата звернення: 06.05.2023).

9. Kushnirenko O.M., Gakhovych N. G. Sectoral vectors of Ukraine's post-war recovery. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. 1436 p., pp. 186-195. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-25>

10. *Recovery & peacebuilding assessments toolkit*. 2016. European Commission, United Nations Development Group and World Bank. Ebook. URL:

<https://www.recoveryandpeacebuilding.org/content/rpba/en/home/partnership-documents.html>
(дата звернення: 11.05.2023).

11. Ferdi De Ville. The Return of Industrial Policy in the European Union, *The Green European Journal*. 2023. URL: <https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-return-of-industrial-policy-in-the-european-union/> (дата звернення: 08.05.2023).

12. *The European Green Deal*. 2019. European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640> (дата звернення: 10.05.2023).

13. Кушніренко О.М., Гахович Н.Г. Європейський зелений курс в Україні: можливості та наслідки для промисловості. *Український соціум*. 2021. № 4. С.12.

References.

1. *Vidnovlennia ta rekonstruktsiia povoiennoi ekonomiky Ukrainy* [Reinvention and reconstruction of the war economy of Ukraine] (2022), Institute of the Economy and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv.

2. Gorbulin, V., Badrak V. (2022), *Nad prirvoiu. 200 dniv rosiiskoi viiny* [Above the break. 200 days of Russian war], Bright Books.

3. Borodina, O. A., Lyashenko, V. I. (2022), “Post-war economic recovery: world experience and an attempt to adapt it for Ukraine”, *Herald of economic science of Ukraine*. DOI: <https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1>

4. Hrytsenko, A. (2023), “Nationally rooted economic development as a local response to global geoeconomic shifts”. *Ukraine economy*. Kyiv, DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.038>

5. Taleb, N.N. (2014), *Chernyi lebed. Pod znakom nepredkazuemosti* [The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable], KoLibry, Alfabeta-Atticus.

6. Wucker, M. (2016), *The Gray Rhino: How to Recognize and Act on the Obvious Dangers We Ignore*. St. Martin's Press.

7. Langer, A., Graham, K. (2016), “Building Sustainable Peace: Timing and Sequencing of Post-Conflict Reconstruction and Peacebuilding”. *Oxford Academic*. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198757276.001.0001>

8. *OECD policy responses: Ukraine tackling the policy challenges* (2015). The architecture of infrastructure recovery in Ukraine. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-architecture-of-infrastructure-recovery-in-ukraine-d768a2e4/> (Accessed 6 May, 2023).

9. Kushnirenko, O. M. and Gakhovych, N. G. (2022), *Sectoral vectors of Ukraine's post-war recovery*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-25>

10. *European Commission, United Nations Development Group and World Bank* (2016), *Recovery & peacebuilding assessments toolkit*. Ebook. URL: <https://www.recoveryandpeacebuilding.org/content/rpba/en/home/partnership-documents.html> (Accessed 11 May, 2023).

11. Ferdi, De Ville (2023), “The Return of Industrial Policy in the European Union”, *The Green European Journal*. URL: <https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-return-of-industrial-policy-in-the-european-union/> (Accessed 8 May, 2023).

12. *European Commission* (2019), *The European Green Deal*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640> (Accessed 10 May, 2023).

13. Kushnirenko, O.M., Gakhovych, N. G. (2021), “The European Green Deal in Ukraine: opportunities and consequences for industry”, *Ukrainskyi sotsium*, vol. 4. pp.12.

Стаття надійшла до редакції: 10.05.2023 р.

Рецензовано 24.05.2023 р.

Опубліковано 30.05.2023 р.